

SXEDIO.GS8

5.12.1955: Ο ΧΑΡΟΛΝΤ ΜΑΚΜΙΛΛΑΝ ΑΛΛΑΖΕΙ ΤΟ ΛΕΚΤΙΚΟ ΣΤΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟΝΙΖΕΙ ΟΤΙ Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΔΙΑΘΕΣΗΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΘΑ ΓΙΝΕΙ "ΚΑΠΟΤΕ" ΑΝΤΙ "ΟΥΔΕΠΟΤΕ" ΕΝΩ Ο ΝΕΟΣ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ ΔΗΛΩΝΕΙ ΟΤΙ ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΑΚΗΣΕΙ ΠΙΕΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΜΑΚΑΡΙΟ

Η βρετανική Κυβέρνηση πριν καλά, καλά διαβάσει την επιστολή του Κωνσταντίνου Καραμανλή, με την οποία την καλούσε να ξεκαθαρίσει τη στάση της σαφώς έναντι του αιτήματος του κυπριακού λαού για το θέμα της αυτοδιάθεσης στον Κυπριακό λαό, ο υπουργός Εξωτερικών Χάρολντ Μακμίλλαν εμφανίστηκε την ίδια μέρα στη Βουλή (**5.12.1955**) και έδωσε την απάντησή του.

Ο Μακμίλλαν προσπάθησε να φανεί πιο "ελαστικός" και μετέτρεψε το "ουδέποτε" του Χόπκινσον (**1954**) σε "κάποτε" όπως είχε κάμει και ο Χάρτιγκ στις προτάσεις του στον Μακάριο, λέγοντας ότι έχει ήδη υποσχεθεί στην Ελλάδα ότι κάποτε θα δινόταν αυτοδιάθεση στην Κύπρο.

Ο Μακμίλλαν που αφερόταν στις εργασίες της τριμερούς διάσκεψης στο Λονδίνο που είχαν αποτύχει δυο μήνες προηγουμένως είπε:

"Για να αναπροσαρμόσω παλαιούς άρρυθμους στίχους οι Έλληνες είπαν (για την αυτοδιάθεση) εφέτος ή εντός δύο ετών, οι Τούρκοι είπαν ουδέποτε κι'εμείς είπαμε κάποτε".

Διακόποντας τον Μακμίλλαν ο εργατικός βουλευτής Τζων Στρέϊσι ρώτησε αν χρησιμοποίησε τη λέξη "κάποτε" δεδομένου ότι οι ακριβείς λέξεις του τότε (κατά την τριμερή) ήταν όχι στο προβλεπτό μέλλον" και πρόσθεσε:

"Μήπως καθιστά τώρα σαφές ότι χρησιμοποιεί τη λέξη κάποτε, διότι τούτο θα έχει σημαντική επίδραση στην Ελλάδα;"

Ο Μακμίλλαν απάντησε:

"Εννοώ κάποτε, υπό ορισμένες συνθήκες, εφόσον σαφώς υπάρχουν βεβαίως οι όροι, οι οποίοι πρέπει να τύχουν επεξεργασίας και να είναι αποδεκτοί. Επιθυμώ να επαναλάβω, διότι νομίζω ότι είναι σημαντικό, ότι είμαστε πρόθυμοι να συζητήσουμε την προσφορά μας, αλλά ύστερα από τις συνομιλίες Μακαρίου-Χάρτιγκ, όπως ισχύουν αυτές υπό τη σημερινή τους μορφή. Επιθυμούμε να τις συζητήσουμε μαζί με οποιεσδήποτε αποσαφηνίσεις ή επεξηγήσεις, οι οποίες θα την καθιστούσαν πιο κατανοητή και αποδεκτή".

Η Βρετανική Κυβέρνηση έσπευσε να απαντήσει στον Καραμανλή στις **9** Δεκεμβρίου **1955** και υποδείκνυε τις δηλώσεις του υπουργού Εξωτερικών Χάρολντ Μακμίλλαν στη Βουλή με τις οποίες είχε αλλάξει στάση και μιλούσε για "κάποτε" αναφορικά με την εφαρμογή της αρχής της αυτοδιάθεσης στον κυπριακό λαό.

Τον ενημέρωνε επίσης για τις προθέσεις της και για τη νέα δήλωση πολιτικής στην οποία προτίθετο να προβεί και να θέσει ενώπιον του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου.

Αναφερόταν στην απάντηση της βρετανικής Κυβέρνησης, όπως την παραθέτει ο Καραμανλής στο Αρχείο του:

"Σε απάντηση των παρατηρήσεων της ελληνικής κυβέρνησης σε ορισμένα σημεία της δήλωσης της Κυβέρνησης της Αυτής Μεγαλειότητας, αναφορικά προς τη στάση της έναντι της Κύπρου, η Κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας παρέχει τις εξής διευκρινήσεις:

1. Όσον αφορά την εφαρμογή στην Κύπρο της αρχής της αυτοδιάθεσης, επιστάται η προσοχή της ελληνικής Κυβέρνησης στις παρατηρήσεις του Βρετανού υπουργού των Εξωτερικών ενώπιον της Βουλής των Κοινοτήτων, στις **5** Δεκεμβρίου και ιδιαίτερα στα λεχθέντα από αυτόν αναφορικά με το χρόνο και τις συνθήκες υπό τις οποίες η αρχή αυτή θα

μπορούσε να εφαρμοσθεί.

2. Οι κύριοι όροι, οι οποίοι πρέπει να ληφθούν υπόψη δεν βρίσκονται όλοι υπό τον αποκλειστικό έλεγχο της Κυβέρνησης της Αυτής Μεγαλειότητας. Κατ'ακολουθία, η Κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας δεν μπορεί επί του παρόντος να δώσει καμιά διαβεβαίωση ως προς το πότε η αυτοδιάθεση θα είναι εφικτή. Αλλά όταν το νέο σύνταγμα θα έχει τεθεί σε ισχύ και λειτουργεί ικανοποιητικά, η Κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας θα είναι πρόθυμη να διεξαγάγει συνομιλίες με τους αντιπροσώπους του κυπριακού λαού που θα εκλεγούν. Στις συνομιλίες αυτές οι αντιπρόσωποι του λαού της Κύπρου θα έχουν κάθε δυνατότητα να εκφράσουν τις αντιλήψεις τους και να εισηγηθούν προτάσεις που αφορούν το μέλλον της νήσου.

3. Διευκρίνηση ζητήθηκε αναφορικά προς τη δήλωση της Κυβέρνησης της Αυτού Μεγαλειότητας, για την ανάγκη όπως η Κυβέρνηση της Αυτού Μεγαλειότητας πεισθεί ότι οποιαδήποτε τελική λύση θα διασφαλίζει τα συμφέροντα τόσο του Ηνωμένου Βασιλείου, όσο και των συμμάχων του και για την πρόθεση της όπως εργασθεί υπέρ μιας λύσης, η οποία θα ικανοποιεί τους πόθους του λαού της Κύπρου στο πλαίσιο των συνθηκών και συμμαχιών, τις οποίες έχουν συνομολογήσει οι χώρες, οι ενδιαφερόμενοι για την άμυνα της ανατολικής Μεσογείου. Το σημείο αυτό καλύφθηκε με την τροποποίηση του χωριού της δήλωσης της Κυβέρνησης της Αυτού Μεγαλειότητας για την άποψη της.

4. Καθ' όσον αφορά την αυτοκυβέρνηση, η πρόταση της Κυβέρνησης της Αυτού Μεγαλειότητας προβλέπει ένα φιλελεύθερο σύνταγμα, στο οποίο θα υφίσταται από την πρώτη στιγμή μια πλειοψηφία προερχόμενη από εκλογές. Η ευθύνη για όλα τα θέματα, εξαιρουμένων των εξωτερικών υποθέσεων της άμυνας και της εσωτερικής ασφάλειας θα μεταβιβασθεί σε κυπρίους υπουργούς.

Το σχέδιο δήλωσης της βρετανικής Κυβέρνησης όπως τροποποιήθηκε έχει ως εξής:

" Η Κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας παραμένει προσηλωμένη στις αρχές, που περιλαμβάνονται στο χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, το χάρτη του Πότομακ και του Ειρηνικού, τους οποίους υπέγραψε. Ως εκ τούτου άποψη της δεν είναι το ότι η αρχή της αυτοδιάθεσης δεν μπορεί να εφαρμοσθεί ποτέ στην Κύπρο. Η άποψη της είναι ότι δεν πρόκειται για πρόταση που μπορεί να εφαρμοσθεί σήμερα λόγω της παρούσης στρατηγικής κατάστασης και λόγω των συνηθειών των σχέσεων μεταξύ των δυνάμεων του Οργανισμού Βορειοατλαντικού συμφώνου στην Ανατολική Μεσόγειο.

Η Κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας προσέφερε ένα ευρύ μέτρο αυτοκυβέρνησης. Εάν ο κυπριακός λαός συμμετάσχει στη συνταγματική εξέλιξη, η Κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας προτίθεται να εργασθεί για μια τελική λύση που συνάδει προς τις υποχρεώσεις από τις συνθήκες και προς τα στρατηγικά συμφέροντα της Κυβέρνησης της Αυτής Μεγαλειότητας και των συμμάχων της, η οποία θα ικανοποιήσει τις επιθυμίες του κυπριακού λαού.

Η Κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας θα είναι έτοιμη να συζητήσει για το μέλλον της νήσου με αντιπροσώπους του κυπριακού λαού, όταν η αυτοκυβέρνηση αποδειχθεί μέτρο εφαρμόσιμο και ικανό να περιφρουρήσει τα συμφέροντα όλων των τμημάτων της κοινότητας".

Πέρα από την επίσημη αλληλογραφία το παρασκήνιο συνέχισε να οργιάζει και στις 14 Δεκεμβρίου ο βρετανός πρεσβευτής στην Αθήνα Σερ Τσιαρλς Πηκ συναντήθηκε με τον Καραμανλή με βασικό αντικείμενο τις διαπραγματεύσεις για την εξεύρεση λύσης στο κυπριακό.

Στη συνάντηση αυτή, σύμφωνα με το Αρχείο Καραμανλή ο βρετανός πρεσβευτής προσπάθησε να πείσει τον Καραμανλή να συμβουλευσει το Μακάριο να θέσει τέρμα στη δράση της ΕΟΚΑ.

Στο Αρχείο Καραμανλή παρατίθενται τα όσα διαμείφθηκαν στη συνάντηση Καραμανλή-Πηκ σε ένα τηλεγράφημα που απέστειλε στον Έλληνα υπουργό

Εξωτερικών Σπύρο Θεοτόκη ο Έλληνας Πρωθυπουργός:
(Αρχείο Καραμανλή σελίδα 317):

"Μετ' Αγγλου πρεσβευτού, ζητήσαντος επιμόνως να με ίδη από πρωίας παρελθούσης Δευτέρας έσχον σήμερα εσπέραν μακράν συνομιλίαν συνοψιζομένην ως εξής:

Αγγλος πρεσβευτής διατύπωσε παράπονον ότι, ενώ αγγλική Κυβέρνησις πράττει ό,τι το δυνατόν προς εξεύρεσιν λύσεως διά Κυπριακόν, ελληνική Κυβέρνησις λαμβάνει αρνητικήν θέσιν χωρίς να διατυπώνη συγκεκριμένας αντιπροτάσεις. Απήντησα ότι δεν έχει δίκαιον, διότι ελληνική Κηβέρνησις δι' υπομνήματος της 5ης Δεκεμβρίου εξέθεσε σαφώς τας απόψεις της όσον αφορά τας προϋποθέσεις υπό τας οποίας θα ήτο δυνατόν να επιδιωχθή προώθησις ζητήματος και ότι διά λόγους ευπρεπείας και λεπτότητος έναντι αγγλικής Κυβερνήσεως δεν ετέθησαν συγκεκριμένοι όροι. Εάν όμως αγγλική Κυβέρνησις επιθυμεί γνωρίζη πως ελληνική Κυβέρνησις αντιλαμβάνεται λύσιν προβλήματος, δηλώ ότι, κατά τη γνώμην μου Κύπριοι θα ήτο δυνατόν να δεχθούν πρότασιν απηλλαγμένην από τον εν τη τελευταία αγγλική διατυπώσει περιλαμβανόμενον όρον περί συμμαχικών υποχρεώσεων και καθορίζουσας, ει δυνατόν, προθεσμίαν εφαρμογής αυτοδιαθέσεως μεταξύ πέντε και δέκα ετών. Με ηρώτησε τότε, εάν θα ήτο δυνατόν να ορισθή μεν προθεσμία αλλ' υπό την αίρεσιν της εκτιμήσεως κατά την εποχήν εκείνην της διεθνούς καταστάσεως. Τω απήντησα ότι τούτο θα ήτο απαράδεκτον, διότι ουσιαστικώς θα εματαίωνε τον επιδιωκόμενον σκοπόν. Εις το σημείον τούτο Αγγλος πρεσβευτής μοι εδήλωσεν ότι δεν είναι εξουσιοδοτημένος να διαπραγματευθή αλλ' ότι θα ανέφερε τα της συνομιλίας μας εις Κυβέρνησιν του.

Εν συνεχεία με ηρώτησεν εάν ελληνική Κυβέρνησις θα ήτο διατεθειμένη να συστήση εις Αρχιεπίσκοπον δεχθή επανάληψιν συνομιλιών, αλλά δυνάμεθα τω απευθύνωμεν συστάσεις επί τούτω, εφόσον ημέτερον υπόμνημα θα απετέλει βάση

διαπραγματεύσεων.

Με ηρώτησεν ακολούθως εάν, επαλαμβανομένων των διαπραγματεύσεων μεταξύ Αρχιεπισκόπου και Κυβερνήτου επί της ανωτέρω βάσεως, θα ήτο δυνατόν είτε εις ημάς είτε εις Αρχιεπίσκοπον να αναστείλη δράσιν ΕΟΚΑ. Τω απήντησα ότι ελληνική Κυβέρνησις δεν έχει τοιαύτην δυνατότητα, διότι ουδεμίαν σχέσιν έχει μετά της ΕΟΚΑ. Οσον αφορά Αρχιεπίσκοπον, είπον ότι δεν γνωρίζω οποίας έχει εν προκειμένω δυνατότητας, αλλά νομίζω ότι, εάν είχε τοιαύτας και επαναλαμβάνοντο αι συνομιλίας, πιθανόν να τας εχρησιμοποίηι.

Ο Άγγλος πρέσβυς μοι εδήλωσεν ότι θα τηλεγραφήση απόψε τα ανωτέρω εις κ. Μακμίλλαν".

(Μεταγλώττιση)

"Με τον άγγλο πρεσβευτή, που ζήτησε επίμονα να με δει από το πρωί περασμένης Δευτέρας είχα σήμερα το βράδυ μακρά συνομιλία που συνοψίζεται ως εξής:

Ο Άγγλος πρεσβευτής διατύπωσε παράπονο ότι, ενώ αγγλική Κυβέρνηση πράττει ό,τι το δυνατό προς εξεύρεση λύσης για Κυπριακό, ελληνική Κυβέρνηση λαμβάνει αρνητική θέση χωρίς να διατυπώνει συγκεκριμένες αντιπροτάσεις. Απήντησα ότι δεν έχει δίκαιο, διότι ελληνική Κυβέρνηση με υπόμνημα στις 5 Δεκεμβρίου εξέθεσε σαφώς τις απόψεις της όσο αφορά τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες θα ήταν δυνατό να επιδιωχθεί προώθηση ζητήματος και ότι για λόγους ευπρέπειας και λεπτότητας έναντι αγγλικής Κυβέρνησης δεν τέθηκαν συγκεκριμένοι όροι. Εάν όμως αγγλική Κυβέρνηση επιθυμεί γνωρίζει πως ελληνική Κυβέρνηση αντιλαμβάνεται λύση προβλήματος, δηλώ ότι, κατά τη γνώμη μου Κύπριοι θα ήταν δυνατό να δεχθούν πρόταση απαλλαγμένη από τον όρο που περιλαμβάνεται στην τελευταία αγγλική διατύπωση για συμμαχικές υποχρεώσεις και καθορίζει, εάν είναι δυνατό, προθεσμία εφαρμογής αυτοδιάθεσης μεταξύ πέντε και

δέκα ετών. Με ρώτησε τότε, εάν θα ήταν δυνατό να ορισθεί μεν προθεσμία αλλ' υπό την αίρεση της εκτίμησης κατά την εποχή εκείνη της διεθνούς κατάστασης. Του απάντησα ότι τούτο θα ήτο απαράδεκτο, διότι ουσιαστικά θα ματαίωνε τον επιδιωκόμενο σκοπό. Στο σημείο τούτο Άγγλος πρεσβευτής μου δήλωσε ότι δεν είναι εξουσιοδοτημένος να διαπραγματευθεί αλλ' ότι θα ανέφερε τα (όσα αναφέρθηκαν) στη συνομιλία μας στην Κυβέρνηση του.

Στη συνέχεια με ρώτησε εάν ελληνική Κυβέρνηση θα ήταν διατεθειμένη να συστήσει στον Αρχιεπίσκοπο δεχθεί επανάληψη συνομιλιών, αλλά μπορούμε να του απευθύνουμε συστάσεις γι'αυτό, εφόσον το δικό μας υπόμνημα θα αποτελούσε βάση διαπραγματεύσεων.

Με ρώτησε ακολούθως εάν, επαναληφθούν οι διαπραγματεύσεις μεταξύ Αρχιεπισκόπου και Κυβερνήτη στην ανωτέρω βάση, θα ήταν δυνατό είτε σε μας είτε στον Αρχιεπίσκοπο να αναστείλει δράση ΕΟΚΑ. Του απάντησα ότι ελληνική Κυβέρνηση δεν έχει τέτοια δυνατότητα, διότι καμμιά σχέση δεν έχει με την ΕΟΚΑ. Οσον αφορά Αρχιεπίσκοπο, είπα ότι δεν γνωρίζω ποιες έχει δυνατότητες, αλλά νομίζω ότι, εάν είχε τέτοιες και επαναλαμβάνονταν οι συνομιλίες, πιθανόν να τις εκχρησιμοποιούσε.

Ο Άγγλος πρέσβυς μου δήλωσε ότι θα τηλεγραφήσει απόψε τα πιο πάνω στον κ. Μακμίλλαν".

Δυο μέρες αργότερα, στις 16 Δεκεμβρίου και αφού ο Σπύρος Θεοτόκης ολοκλήρωσε τις επαφές του με τους βρετανούς στη διάρκεια της συνόδου στο Παρίσι, ο Μακμίλλαν επανήλθε με μια νέα επιστολή στην ελληνική Κυβέρνηση, σύμφωνα με το ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών.

Με την επιστολή η Βρετανική Κυβέρνηση ζητούσε από τον Έλληνα πρωθυπουργό να προβεί σε ενέργειες, δηλαδή να πιέσει τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο να προέλθει σε διαπραγματεύσεις, αφήνοντας έτσι να φανεί ότι ο Αρχιεπίσκοπος ήταν εκείνος που

έφταιε επειδή δεν προχωρούσαν οι συνομιλίες του με το Χάρτιγκ και όχι η άρνηση της Βρετανίας να ικανοποιήσει τα αιτήματα των κυπρίων σαφώς και απεριφράστως, παρά τη μεγάλη υποχώρηση στην οποία είχε προβεί ο Μακάριος να δεχθεί αυτοδιάθεση όχι σε τακτική προθεσμία.

Αναφερόταν στην επιστολή του Χάρολντ Μακμίλλαν όπως αυτή δόθηκε αργότερα στη δημοσιότητα:

ΑΠΟΡΡΗΤΟ

"Η Κυβέρνηση της αυτής Μεγαλειότητας εργάστηκε επί μακρό αναζητώντας ένα λογικό συμβιβασμό. Ο τύπος της παρείχε μια δίκαιη βάση για την επίτευξη μιας συμφωνίας. Αλλά η Κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας, ανταποκρινόμενη προς τις επιθυμίες της Ελληνικής Κυβέρνησης, μελέτησε το υπόμνημα της τελευταίας και σε απάντηση ετοίμασε ορισμένες εξηγήσεις και διασαφηνίσεις, ως και μια τροποποίηση του τύπου. Με την τροποποίηση αυτή, όπως γνωρίζει η ελληνική Κυβέρνηση, ο τύπος θεωρήθηκε από την αμερικανική Κυβέρνηση δημιουργικός και εποικοδομητικός. Έτσι η Κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας ελπίζει ότι η Ελληνική Κυβέρνηση θα αποφασίσει πάνω σε δυο θέματα:

α). Να πρακαλέσει τον Αρχιεπίσκοπο όπως επαναλάβει αμέσως τις συνομιλίες με τον Κυβερνήτη.

β) Να εκφράσει τη δική της άποψη προς τον Αρχιεπίσκοπο, ώστε αυτός να εκφράσει τη γνώμη ότι η συνταγματική πρόοδος θα μπορούσε δίκαια να στηριχθεί στον τύπο που αναθεωρήθηκε και στις εξηγήσεις γι' αυτόν τις οποίες έδωσε η Κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας.

Η Κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας θα ήταν ευτυχής να γνωρίζει όσο το δυνατό συντομότερο, κατά πόσο η Ελληνική Κυβέρνηση θα ήταν προετοιμασμένη να προβεί στις ενέργειες αυτές. Ελπίζει ακόμη, ότι η ελληνική Κυβέρνηση θα αναλάβει μια σταθερή και θαρραλέα ηγεσία, που να μπορεί να αποβεί

αποφασιστική στο να παρακινηθεί ο Αρχιεπίσκοπος να συνεργασθεί. Εάν αυτό αποτύχει, η Κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας θα υποχρεωθεί να θέσει τέρμα στην παρούσα κατάσταση της αναποφασιστικότητας και να καταστήσει δημόσια γνωστή τη θέση της".

Ο Καραμανλής απάντησε στο Μακμίλλαν χωρίς καθυστέρηση ότι δεν μπορούσε με τα δεδομένα που υπήρξαν να εξασκήσει πίεση στον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο (να εισηγηθεί όπως ανέφερε σ' αυτόν), να προσέλθει σε διαπραγματεύσεις.

Η απάντηση της Ελληνικής Κυβέρνησης περιλαμβανόταν σε προφορική διακοίνωση στην οποία προέβη ο υπουργός Εξωτερικών στο βρετανό πρεσβευτή στις **21 Δεκεμβρίου 1955**.

Ο Θεοτόκης είχε καλέσει μάλιστα στο γραφείο του τον Σέρ Τσιαρλς Πηκ και του διάβασε την πιο κάτω γραπτή δήλωση της Κυβέρνησης του:

ΑΠΟΡΡΗΤΟ

"Η Βασιλική Ελληνική Κυβέρνηση επιθυμεί να καταστήσει γνωστά τα ακόλουθα αναφορικά με τη διακοίνωση του επιδόθηκε εκ μέρους του υπουργού των Εξωτερικών της Αυτής Βρετανικής Μεγαλειότητας προς τον Έλληνα υπουργό των Εξωτερικών μετά το πέρας της συνάντησης τους στο Παρίσι, το απόγευμα της **16 Δεκεμβρίου 1955**.

Η Ελληνική Κυβέρνηση μελέτησε το νέο Βρετανικό τύπο και τις εξηγήσεις και τις διασαφηνίσεις οι οποίες παρασχέθηκαν όσον αφορά το υπόμνημα της **5ης Δεκεμβρίου 1955**. Παρ' όλον ότι εκτιμά την πρόοδο, που σημειώθηκε προς την κατεύθυνση της ικανοποίησης μερικών παρατηρήσεων που εμπεριέχονται στο υπόμνημα, δυστυχώς είναι υποχρεωμένη να πατηρήσει ότι ο νέος τύπος είναι και πάλιν ατελής, όσον αφορά τη σαφήνεια και την απλότητα και ως εκ τούτου ακατάλληλος για σκοπό για τον οποίο προορίζεται, δηλαδή το να γίνει κατανοητός και δεκτός από το λαό της Κύπρου.

Η αναγνώριση της αρχής της αυτοδιάθεσης γίνεται και πάλι με μια απλή άρνηση. Τα στρατηγικά

συμφέροντα, τα οποία πρέπει να ληφθούν υπ' όψη όσον αφορά τη εφαρμογή της αυτοδιάθεσης βαρύνονται με την προσθήκη των υποχρεώσεων και συνεπειών που απορρέουν από υποχρεώσεις και τις συνέπειες των σχέσεων μεταξύ των συμμάχων του βορειοατλαντικού συμφώνου, παρόλον ότι τα τέτοια θέματα και οπωσδήποτε τα κυριώτερα σημεία τους περιλαμβάνονται και επομένως καλύπτονται από τα στρατηγικά συμφέροντα.

Κατά κάποιον τρόπο ο νέος τύπος έχει ακόμα μεγαλύτερη πιθανότητα να παρεξηγηθεί στην Κύπρο λόγω της προτεινόμενης μνείας στις παρατηρήσεις του κ. Μακμίλλαν στη Βουλή των Κοινοτήτων, στις 5 Δεκεμβρίου 1955. Και το ότι εκείνοι, οι οποίοι θα προσπαθήσουν να υποτιμήσουν την αξία της υπόθεσης της Κυβέρνησης της Αυτής Μεγαλειότητας για το μέλλον της νήσου, θα μπορούσαν να αντλήσουν όχι λίγα επιχειρήματα από τη μακρά κοινοβουλευτική συζήτηση της ημερομηνίας αυτής. Έτσι η δήλωση που αναφέρεται πιο κάτω του υπουργού των Εξωτερικών μπορεί να προκαλέσει αμφιβολίες για τη σημασία που αποδίδεται σε οποιεσδήποτε και όλες μαζί τις λέξεις και τις φράσεις, οι οποίες χρησιμοποιούνται στην επίσημη βρετανική διατύπωση.

Συνεπώς γιατί να μη μπορέσουμε να συμφωνήσουμε όλοι, αποφεύγοντες συγχρόνως, κατά τη δύσκολη αυτή στιγμή της παγκόσμιας ιστορίας, να επιμείνουμε σε ένα ακριβή καθορισμό κάθε λέξης και φράσης των διαφόρων απόψεων μας πάνω στο πρόβλημα των τελικών φάσεων του θέματος;

Υπό αυτές τις συνθήκες, η ελληνική Κυβέρνηση αδυνατεί με βαθειά της θλίψη να εισηγηθεί και συστήσει τη νέα Βρετανική διατύπωση στον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο ή να ζητήσει από αυτόν την επανάληψη των συνομιλιών με τον Κυβερνήτη νε βάση τη διατύπωση που αναφέρθηκε.

Η στάση της Ελληνικής Κυβέρνησης δεν οφείλεται στην έλλειψη καλής θέλησης ή θάρρους και αποφασιστικότητας, κατά την παρούσα δυσχερή στιγμή. Απεναντίας αυτή είναι πρόθυμος να βοηθήσει και

(είναι) αποφασισμένη να ριψοκινδυνεύσει μέσα σε λογικά όρια, στην προσπάθεια της όπως μετάσχει σε μια φιλική διευθέτηση.

Όμως δεν μπορεί να αναλάβει μια ενέργεια, η οποία είναι βεβαία ότι όχι μόνο δεν θα επιφέρει το ποθούμενο αποτέλεσμα, αλλά ενδέχεται αντίθετα να προκαλέσει χειροτέρευση της κατάστασης στη νήσο και ακόμα με τον αναπόφευκτο αντίκτυπο (να επιφέρει) ανυπολόγιστες ζημιές στην Ελλάδα και να παραβλάψει ακόμη περισσότερο τις σχέσεις της Ελλάδας με τους συμμάχους της και τα συμφέροντα του Οργανισμού του Βορειοατλαντικού Συμφώνου στη Νοτιοανατολική Ευρώπη.

Με σκοπό την καλύτερη διασαφήνιση της θέσης της ελληνικής Κυβέρνησης εν προκειμένω, θα πρέπει να τονισθεί εκ νέου ότι το κύριο και ζωτικό σημείο, το οποίο πρέπει να ληφθεί υπόψη εδώ είναι ποιες οι πιθανότητες αποδοχής της διατύπωσης αυτής από τον κυπριακό λαό. Διότι η διατύπωση αυτή θα πρέπει να υποβληθεί προς αποδοχή στους Κυπρίους, τόσο από την ελληνική Κυβέρνηση, και από τον Αρχιεπίσκοπο, που να ενεργούν σε στενή συνεργασία με την Κυβέρνηση της Αυτής Βρετανικής Μεγαλειότητας και τον κυβερνήτη της Κύπρου.

Το παρόν σχέδιο διατύπωσης, σε συνδυασμό με τις επεξηγήσεις και διαφηνίσεις οι οποίες το συνοδεύουν και τις επίσημες δηλώσεις που έγιναν στη Βουλή των κοινοτήτων στις 5 Δεκεμβρίου 1955, δεν φαίνεται προωρισμένο να προκαλέσει το ενδιαφέρον των Κυπρίων κατά την παρούσα φάση του αγώνα τους και να τους εμπνεύσει την εμπιστοσύνη και τη καλή θέληση που απαιτούνται για την αποκατάσταση της ειρήνης και τάξης στη νήσο.

Ατενίζουσα περαιτέρω προς το μέλλον η Ελληνική Κυβέρνηση δεν μπορεί παρά να εκφράσει απαισιοδοξία σε διατύπωση, όπως η παρούσα. Αν αφεθούν κατά μέρος οι υφιστάμενες δυσχέρειες ως προς την αποδοχήν της, διερωτάται κανείς τι είδους ειρηνικές συνθήκες επικρατούν στη νήσο ύστερα από μια επίσημη δήλωση και των παρακολουθημάτων της, η οποία θα δώσει ασφαλώς λαβήν στην έναρξη ζωηρών και

ατελείωτων συζητήσεων ως προς την αληθή σημασία της Κυπριακής πολιτικής της Κυβέρνησης της Αυτής Βρετανικής Μεγαλειότητας.

Η μόνη αποτελεσματική θεραπεία για ένα τόσο ανησυχητικό ενδεχόμενο θα ήταν ο καθορισμός ορισμένου χρόνου για την έναρξη συζητήσεων μεταξύ της Κυβέρνησης της Αυτής Βρετανικής Μεγαλειότητας και αντιπροσώπων του Κυπριακού λαού, για τον καθορισμό του μέλλοντος της νήσου. Είναι πολλαπλά τα πλεονεκτήματα από τον καθορισμό ενός λογικού χρονικού όρκου, κυρίως δε θα ωφεληθούν εκ τούτου τα πολιτικά και στρατηγικά συμφέροντα της Κυβέρνησης της Αυτής Βρετανικής Μεγαλειότητας στην Ανατολική Μεσόγειο.

Για να καταλήξει σε ένα κάπως περισσότερο αισιόδοξο τόνο η Ελληνική Κυβέρνηση, διαβλέπει ήδη μια δυνατότητα επανάληψης των συζητήσεων μεταξύ του Σερ Τζων Χάρτιγκ και του Αρχιεπισκόπου, δηλαδή εάν οι συζητήσεις αυτές ήθελαν να διαξαχθεί με βάση τη διατύπωση που αναθεωρήθηκε κλπ σε συνδυασμό προς το ελληνικό υπόμνημα της 5ης Δεκεμβρίου 1955 όπως προτάθηκε κατά τη διάρκεια της συνομιλίας την οποία είχε ο πρωθυπουργός κ. Καραμανλής με τον Σερ Τσιαρλς Πηκ στις 15 Δεκεμβρίου 1955.

Η Βασιλική Κυβέρνηση έχει τη γνώμη ότι ο Αρχιεπίσκοπος δεν θα έχει αντίρρηση για την επανάληψη των διαπραγματεύσεων πάνω σε μια τέτοια βάση. Πιστεύει όμως επίσης ότι θα πρέπει να καταβληθεί επιμελής προσπάθεια, ώστε να αποφευχθεί το ενδεχόμενο αποτυχίας, δεδομένου ότι νέα αποτυχία ενδέχεται, τη φορά αυτή να έχει επιζήμια αποτελέσματα, που εξικνούνται πολύ πέραν της Κύπρου".

Αθήνα, 21 Δεκεμβρίου 1955.

Ο Καραμανλής δεν είχε μόνο το θέμα της Κύπρου. Είχε και το θέμα των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης και της Σμύρνης και των αποζημιώσεων στις εκατοντάδες των Ελλήνων της πόλης που είχαν πέσει θύματα βανδαλισμών στις 6 του προηγούμενου Σεπτεμβρίου όταν έξαλλοι τούρκοι βάνδαλοι είχαν

ορμήσει εναντίον των περιουσιών των Ελλήνων των δυο πόλεων, των σχολείων και των εκκλησιών μετά το πέρας της τριμερούς διάσκεψης του Λονδίνου.

Ο Καραμανλής είχε ακόμα πρόβλημα σταθεροποίησης της Κυβέρνησης του (είχε ανέλθει στην πρωθυπουργία στις αρχές Οκτωβρίου **1955**) και εν όψει εκλογών ήταν υποχρεωμένος να το παίζει σκληρός ώστε να μη κατηγορηθεί από κανένα ότι υποχωρούσε και γινόταν εθνικός μειοδότης.

Ετσι, παρά τα προβλήματα που αντιμετώπιζε, οικονομικά και άλλα και παρά το γεγονός ότι στηριζόταν στους αγγλοαμερικανούς συμμάχους, παρουσιαζόταν ως άνθρωπος που ήθελε ξεκάθαρες κουβέντες και ιδιαίτερα ξεκάθαρη θέση πάνω στο θέμα της αναγνώρισης του δικαιώματος των Κυπρίων για παραχώρηση αυτοδιάθεσης, όπως το πρόβαλλε ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος.